

ӘОЖ: 37.013

<https://orcid.org/0000-0002-0003-3270>

<https://orcid.org/0000-0002-2511-4800>

<https://orcid.org/0000-0002-3353-9681>

¹Суюндиков А.А.,* ¹Суюбердиева А.А.,²Лайысханов Ш.Ұ.

¹аға оқытушы, магистр. М.Әуезов атындағы ОҚУ. Шымкент, Қазақстан

¹педагогика ғ.к., аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ. Шымкент Қазақстан

²география ғ.д., аға оқытушы, Ажиниязов атындағы Нүкіс МПИ. Нүкіс Өзбекістан

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Автор-корреспондент: asan-777@mail.ru

Түйін: Бұл мақала болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін дайындауда болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін дайындаудың теориялық негіздерін анықтап, ғылыми тұрғыдан нақтылайды; оқу үдерісінде инновациялық технологияларды қолдану кезінде туындайтын әртүрлі мәселелерді зерттеудегі қиындықтарды меңгеру мәселелерін практикалық шешу мәселелерінің әдістемелік кешенін әзірлейді; Жоғары оқу орындарында болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін даярлаудың мазмұны әдістемелермен, инновациялық технологиялар арқылы жүзеге асыру тәсілдерімен анықталады, содан кейін олардың кәсіби деңгейі артады, туындайтын психологиялық мәселелерді шешудің тиімділігі артады, өйткені бұл шет тілін оқытудың тиімділігін көрсетеді

Сондай-ақ болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін жаңа инновациялық технологиялар арқылы дайындауда туындайтын психологиялық мәселелер, теориялық және ғылыми-әдістемелік негіздеу, тәжірибеде жалпылау, әдістемелік және ғылыми негізделген ұсыныстар дайындау қарастырылған.

Кілт сөз: инновациялық технология, әдістеме, педагогикалық шеберлік, жаңа технология, зерттеу жұмысы, терминология, шығармашылық жұмыс, ғылыми-теориялық аспектілері.

Кіріспе. Тіл мәдениеті атам заманнан бері маңызды құндылықтардың басты рөлінен ажырамай келгендігі ащы болса, шындық. Көп этникалық Қазақстан үшін тілдің үштұғырлылығын сақтау әрі дамыту өнегелі, болашақ ұрпақ ұстанатын басты әрекет. БҰҰ-ның ұлттардың құқығын қорғау жөніндегі үздіксіз қызметі тілді сақтауда маңызды еңбек етіп келеді. Бұның қазақ еліне деген маңыздылығын түсінген Елбасымыз Н.Назарбаев «Қазақстанның болашағы- қоғамның идеялық бірлігінде»-деген еңбегінде тілді дамыту, тілдің үштұғырлылығын жетілдіріп, арттыруды басты мақсат етіп қояды.

Еліміздің саяси және экономикалық дамуы үшін маңызды болып табылатын нарықтық қатынастарға, ұлттық-мәдени салаға, білім беру жүйесіне ерекше мән беру қажеттігін көрсетеді.

Білім беру-тәрбие мен оқытудың үздіксіз процесі, оның негізгі мақсаты қоғам мүшелерінің адамгершілік құндылықтарды жоғары қою, мәдени және дене тәрбиесінің дамуы мен кәсіби біліктілігінің жоғары деңгейде болуына қол жеткізуді жүзеге асырады. Бұл білім дағдыларына ерекше мән беруді және ол дағдыларды дамытуды қажет етеді. Іске асырылатын білім беру және оқыту бағдарламаларының сипатына қарай, біз қарастырып отырған білім беру деңгейлері [1] ажыратылады.

Негізгі бөлім. «Жаңа инновациялық технология» тіркесін пайдалану үшін алдымен оның мән-мағынасын түсіну қажет деп есептейміз. Мұны орындау үшін ең алдымен «технология» ұғымының мағынасын, мазмұнын немесе түсініктің пайда болуы мен қолданылу саласы туралы білу керек.

Инновация бұл білім берудегі жаңалық: жаңа білім беру бағдарламасын және оқу

жоспарын әзірлеу, оқу және тәрбие жұмысына жаңа әдістер мен тәсілдерді енгізу. Бұл жаңалықты, жаңашылдықты немесе сапалық өзгерісті білдіреді. Инновация құрал және үдеріс ретінде - білім беру саласына қандай да бір жаңалықтарды енгізу дегенді білдіреді. Инновациялық үдерістегі жаңа оқыту мен тәрбиенің тәсілдеріне, түрлеріне, мақсаттары мен мазмұнына жаңашылдықты енгізуді, яғни, бір сөзбен айтқанда оқушының мен мұғалімнің бірлескен іс-әрекетін жаңаша ұйымдастыруды білдіреді.

Инновациялық және психологиялық сөздіктерде осы «инновациялық технология» - бұл инновациялық үдеріс пен осы үдеріске қатысушылардың іс-әрекетін құрайтын күйлер арасындағы өзара байланысты дәйектілік пен сабақтастық негізіндегі жұмыс екені анықталған. Осы сұрғыдан алғанда «ақпараттық технология» да инновациялық технологияның құрамдас бөлігі болып табылады. Осы технологиялар оқу-тәрбие үдерісінің нәтижесінде білім алушылардың дамуы үшін қолайлы жағдайларды қалыптастырады.

Жоғарыда келтірілген түсіндірме арқылы жаңа инновациялық технология-бұл оқыту мазмұнын, оның сапасын және оқу және тәрбие процесінің мақсаттарына сәйкес жоғары нәтижелерге қол жеткізу үдерісінде әдістер мен құралдар жүйесін біріктіріре отырып орындаған педагог қызметінің өзгерту алгоритмі (жаңалығы) деп қарастыруға болады. Болашақ мұғалімдерді даярлау жүйелі тәсіл негізінде жаңа технологиялар қолдану арқылы жүзеге асырылуы қажет деп есептейміз.

Бүгінгі күні I курсынан бастап, болашақ ағылшын тілі мұғалімін даярлауды қамтамасыз ететін негізгі тақырыптарға: курс сөздік тақырыптары: қазіргі қоғамдағы жанұя; қазіргі өмір; елдегі білім алушылардың ағылшын тілінде білім алуы мен пәнді оқуы; Қазақстанда және оқытылатын тіл елдеріндегі халықаралық және Ұлттық мерекелер; адамдардың өміріндегі табиғат, оқытылатын елдердің жыл мезгілдері мен Қазақстанның климаты; адамдардың киім үлгілері, күнделікті тұтынатын тұрмыстық заттарды сатып алу, бүгінгі күннің сәні және т.б. кіреді. Орта білім беру мекемелерінде ағылшын тілін үйретудің мазмұны мынадай элементтерден тұратындығын айта кеткен жөн:

- тақырыптар (география және сапар, серуен, білім, денсаулық);
- тілдік материал (грамматика және лексика) және т.б.

ЖОО-дағы білім беру бағдарламаларының мазмұны орта білім беру мекемелерінде оқытылатын ағылшын тілімен және онда оқытылатын тақырыптармен немесе оқу материалдарымен байланысты мен сабақтастығы барлық жерде сақтала бермейтінін көрсетіп отыр. Мысалы, 2002-2006 оқу жылында ЖОО-да ағылшын тілі мұғалімдерін даярлауға арналған оқу жоспарларының түрлері бойынша жұмысқа талдау жұмыстары жүргізілді. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, білім алушылардың бір бөлігі ғана ағылшын тілін оқытуға дайынмын деген ойын білдірген. Мұның себептері ретінде кейбір білім алушылар оқыту әдіс-тәсілдерін білмейтінін жазса, екіншілері ағылшын тілінде еркін сөйлеуді толық игере алмағанын жазған, ал үшінші бөлігі мектептің оқу бағдарламаларымен, оқулықтарымен таныспағандығын және олармен жұмыс жасау бойынша тәжірибелерінің мүлде жоқтығын алға тартқан. Ал сауалнамаға қатысқан білім алушылардың шамамен 29%-ы ағылшын тілін оқытатын оқытушылардың оқыту әдістемесіне көңілдері толмайтындығын көрсеткен [2].

Жүргізілген зерттеу нәтижелерін талдау - шет тілі мұғалімдерін кәсіби тұрғыда даярлау мен маман етіп қалыптастыру бойынша ЖОО-да шешілмей жатқан бірқатар мәселелердің қордаланғандығын білдіреді (сурет).

Сурет 1. ЖОО-дағы шет тілі мұғалімдерін дарлаудың негізгі мәселелері

Суретте көрсетілгендей, еліміздің жоғарқы оқу орындарында шет тілі мұғалімдерін даярлауда кездесетін негізгі мәселелерге оқу әдістемелік материалдардың (оқу-әдістемелік құралдардың, оқулықтардың, сөздіктердің, хрестоматиялардың, қосымша еңбектердің) жетіспеуі немесе ескіруі, материалдық техникалық базаның (арнайы жабдықталған кабинеттердің, оқу әдістемелік кешендердің) талапқа сай болмауы және тәжірибе алаңдарының жетілмеуі (тек теориялық мағлұматтардағы оқу материалдарын толық көлемде беруі, практикалық іс-әрекеттерге (тілдік қарым-қатынасқа байланысты) қатысты іскерліктерді игермеуі) жатады.

Қазіргі немесе болашақта кәсіп тізгінін ұстайтын шет тілі мамандығының білім алушыларына білім беру – теориялық, практикалық және тәрбиелік аспектісі бар екенін көруге болады. Дегенмен, зерттеу барысында оларды даярлаудың барлық аспектілерін бірден қарастыру мүмкін емес. Осыған байланысты, шартты түрде жұмыста мұғалімнің академиялық, конструктивті қабілеттерін қалыптастыратын және оның дайындығын құрайтын пәндер қарастырылады. Дайындықтың бұл компоненттері мұғалім кәсібінің профессиограммасында көрініс табады. Сондықтан, болашақ маманның дайындығы оның профессиограммасы тұрғысынан зерттелуі керек. Профессиограмма маманның кәсіби қызметіне сәйкес «паспорт» ретінде қарастырылады[3].

Модель (латынша «modulus» - «өлшем», «үлгі» деген мағынада) деп зерттеуде түсіндіру қиын немесе мүлдем мүмкін емес құбылыстарды (заттарды, үрдістерді, жағдайларды және тағы басқа) зерттеу үшін басқа ұқсас құбылыстарды (затты, үрдісті, жағдайды және тағы басқа) үлгілік мысал ретінде көрсетуді айтады. Модель объектіні және оған қатысты дүниелерді шартты сурет, сызба, сұлба, карта және тағы басқалар арқылы көрсететін көрнекі құралдардың бірі.

Эскизде қарастырылған критерий болашақ маманның таңдаған мамандығына деген ұмтылысына байланысты. Критерий негізінде (грек сөзінен – «пайымдау құралы» деген мағынаны береді), белгі, бір нәрсені бағалау, анықтау немесе жіктеу үшін жүргізіледі. Психологиялық және инновациялық түсіндірме сөздіктегі «Өлшем»... бағалау, пайымдау немесе топтау үшін негіз болатын белгі; пайымдау критерийі, қандай да бір құбылысты бағалау. Педагогикада белгілі бір құбылыстардың критерийлерін талдау және белгілеу қиын. Өйткені, педагогика пәні күрделі және алуан қырлы.

Эскиз негізінде болашақ ағылшын тілі мұғалімдерінің пән мен пәнді оқытуға кәсіби дайындығының қалыптасуының төрт деңгейі белгіленген (кесте 1).

Кесте 1. Болашақ ағылшын тілі мұғалімдерінің дайындығын қалыптасудың деңгейлері

Деңгей	Деңгейдің сипаттамасы
Төменгі деңгей	Білім алушылардың жаңа ағылшын тілін үйренуге және меңгеруге

	қызығушылығы төмен, олар оқу-тәрбие үдерісінде ағылшын тілінің дұрыс арақатынасын жеткілікті түсінбейді, тілдің мәнін сипаттай алмайды және ағылшын тілін оқытуда практикалық бағыттың қамтамасыз етілуін жеткілікті түсінбейді. Мазмұнды, процессуалдық құрамдастарға ие емес.
Орта деңгей;	Білім алушылар ағылшын тілін үйренуге және үйренуге қызығушылық танытады, ағылшын тілін үстіртін біледі. Ағылшын тілінің практикалық бағытын толық сипаттай алмайды. Ағылшын тілін оқытуда практикалық бағытты қамтамасыз ету қажеттілігін жақсы түсінеді, оны жүзеге асырудың құралдары мен шарттарын толық сипаттай алмайды. Ол процедуралық компоненттердің кейбір элементтеріне ғана ие.
Жеткілікті жоғары деңгей	Білім алушылар ағылшын тілін оқыту және оқыту үшін жаңа нәрсеге қызығушылық танытады, оқу-тәрбие үдерісінде оның дұрыс ықпалының болуын жақсы түсінеді. Оның оқытудағы практикалық бағытын сипаттайтын ағылшын тілін білу өте терең. Ағылшын тілін оқытуда практикалық бағыттылықты қамтамасыз ететін Оқу материалдары мен оқытудың әдістері мен тәсілдерін көрсетеді.
Жоғары деңгей	Болашақ ағылшын тілі мұғалімдерінің пәнге, оны оқытудағы жаңаға деген қызығушылығы жоғары және оның оқу-тәрбие үдерісінде дұрыс әсерін түсінуі. Ағылшын тілін оқытудың практикалық бағытын сипаттау туралы білім өте терең және қамтамасыз етудегі дидактикалық жағдайлардың мазмұндық сипаты бойынша оларды қамтамасыз етуді игереді. Оқушыларға ағылшын тілін оқытуда практикалық бағытты жүзеге асырудың құралдар жүйесі туралы олардың білімі терең.

Сауалнама, әңгімелесу, тест тапсырмаларымен бақылау әдістерін қолдану негізінде ағылшын тілін оқытуға дайындықтың бастапқы шарттары және оның практикалық бағыты айқындалды [4].

ЖОО-да болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін талаптар шеңберінде даярлауды мынадай дидактикалық шарттар орындалуы тиіс: болашақ пән мұғалімдерінің қазіргі ағылшын тілінің практикалық маңыздылығын ұғынуы; ағылшын тілінің мазмұнын қалыптастыратын оқу материалын меңгеруде талдау, іріктеу, салыстыру, қорыту және т.б. бойынша білім алушылардың қызметін немесе әрекетін ұйымдастыру; ағылшын тілін оқытуда практикалық бағытта іске асыратын құралдармен жұмыс істей алу дағдысына ие болу; ағылшын тілін оқыту үшін болашақ мұғалімдердің іскерлігін қалыптастыру.

Қорытынды

Осы шарттар негізінде болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін даярлауды жүзеге асыру көптеген факторларға байланысты екендігін де ұмытпаған жөн. Біздің ойымызша, бұлардың негізгілеріне, білім алушылардың өзіндік іс-йркеті мен қызметі ЖОО оқытушысының оқу процесін ұйымдастыруға және құрастыруға қажетті білімі, оқу-әдістемелік әдебиеттердің қол жетімділігі, маман даярлауға қойылатын талаптарды қанағаттандыру және тағы басқалар кіреді

Инновацияларға, жаңа тәрбиеге дайын жаңа формациядағы мұғалімдерді даярлау соңғы уақытта үлкен маңызға ие болуда. Білім беру жүйесіне жаңашыл (инновациялық) үдерістердің енгізілуіне байланысты жаңа формациядағы жаңаша ойлауға қабілетті, мәдениеті жоғары, қоғам мен мектеп алдына қойылған міндеттерді айқын түсінетін мұғалімдерді кәсіби даярлау мәселесі өзекті болып табылады.

ЖОО-дағы оқытудың негізді түрлеріне дәрістер, семинарлар, зертханалық-практикалық сабақтар, курстық жұмыстар, консультациялар, коллоквиумдар, сынақтар, емтихандар жатады. Қазіргі уақытта дәрістердің бірнеше түрлері бар:

кіріспе, ақпараттық, шолу, проблемалық - оқу, визуалды, екілік, алдын-ала қателіктермен жоспарланған, конференция, жиналыс, "ми шабуылы" – дәріс немесе "топтық пікірталас дәрісі". Семинар-практикалық оқу сабақтарының негізгі түрлерінің бірі. Семинардың ерекшелігі-оқытушылардың жетекшілігімен студенттер дайындаған баяндамалар, рефераттар, хабарламаларды ұжымдық талқылауға салуы.

Хабарламалық-дамытушы әдістерге: дәріс, түсіндіру, оқу фильмдерін көрсету, әңгіме, білім оқу бағдарламаларымен жұмыс инновациялық әдебиеттермен өз бетіндік жұмыс; Проблемалық ізденіс әдістеріне: эвристикалық әңгіме, пікірталас, зерттеу жұмысы, оқу материалын проблемалы баяндау, лабораториялық ізденіс жұмыстар, кіші топтарды білімалушылардың ұжымдық ойлау-іс әрекеті; Репродуктивті әдістер: үлгі бойынша байланысты тапсырмаларды орындау оқу материалын мазмұндау; Шығармашылық-репродуктивті әдістер: сөз жұмбақтар құрастыру, инновациялық тақырыптарға творчестволық шығарма жазу, іскерлік ойындар, инновациялық жағдайларды талдау, инновациялық міндеттерді шешу; Білім алушылардың өз бетіндік жұмыстарының формалары: түп деректерді конспектілеу, инновациялық әдебиеттерді рецензиялау, инновациялық сөздік жүргізу, аннотациялау; Дәстүрлі оқыту формаларының әдіс-тәсілдері: кеңінен қолданылып жүргендердің ішінде ерекше орын алатыны оқытудың белсенді және аралық белсенді әдістері.

Біз ойын модельдерін белгілеу үшін әртүрлі терминдерді қолданамыз. "Ойын", "еліктеу", "нақты жағдайды талқылау". С.Әбенбаева бойынша, ойын технологиясы негізінен жаңа инновациялық технологияға жатады. Сондықтан, бүгінгі күні бұл оқу үдерісінде үлкен қолдау тапты [5].

Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде ағылшын тілін оқыту әдістемесін, оның принциптері мен салыстырмалы сипаттамаларын былайша бөлуге болады:

1. Ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістемесі: коммуникативтік әдістеме; жобалық әдістеме; қарқынды әдістеме; әрекеттік әдістеме; қашықтықтан оқыту әдістемесі.

2. Ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістемесінің әдістемелік принциптері. Коммуникативтік әдістеме: қарым-қатынас арқылы ағылшын мәдениетінің барлық аспектілерін меңгеру қағидаты; ағылшын мәдениетінің аспектілерін өзара байланыста оқыту қағидаты; ағылшын мәдениеті аспектілерінің мазмұнын модельдеу қағидаты; оқу процесін кванттау (оқу үдерісінің құрамдастарын бөліп көрсету және бағдарламалау негізінде басқару қағидаты; ағылшын тілін оқытуды ұйымдастырудағы жүйелі тәсіл; ситуациялық әдіс негізінде ағылшын тілін өзара байланыс ретінде оқыту қағидаты; ағылшын тілін меңгеруді дараландыру қағидаты; ағылшын тілін меңгеруде оқитын оқушылардың өзіндік жұмысы мен сөздік ойлауын дамыту қағидаты; ағылшын тілін оқытудағы функционалдық қағидаты; ағылшын тілін оқытудағы жаңашылдық қағидаты.

Ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістемесі мен әдістемелік қағидаларының жоғарыда келтірілген салыстырмалы сипаттамасын білу оқытушы үшін қажетті шарт болып табылады. Олар:

- әдістеменің ерекше белгілері (жоғарыда аталған 5 әдістемеге байланысты);
- әдістемелердің ұқсас белгілері;
- техниканың артықшылықтары мен кемшіліктері.

Жоғарыда аталған мамандық бойынша білім алушылар алтыншы семестрде мектеп практикасына қатысады. Пән бойынша білім мен дағды деңгейі жеткілікті жоғары болғанына қарамастан, пәнді оқыту бойынша әдістемелік дайындықтың жеткіліксіздігі анықтау эксперименті барысында анықталды. Осы себепті біз оқу жоспарының әдістемелік модуліне бөлінген сағаттар есебінен практикалық жұмыстарды ұсынған жөн деп таптық, ол әдістемелік подготов арттыру үшін мамандық дайындау кезінде басшылыққа алынады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті - Ұлт Көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың 2012 жылы 27 қаңтарда Қазақстан халқына арнаған «Әлеуметтік экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» Жолдауы. Оңтүстік Қазақстан, 28 қаңтар 2012 ж.
2. Р.Баданбекқызы М.Б., Өтемқұлқызы М.М.Аманқызы. Ағылшын тілі. 76, 97-98 беттер.
3. Ағылшын тілі пәні мұғалімдерінің қабілеттерін арттыру жолдары //Хабаршы. Түркістан, 2005. №5. Б. 193-195.
4. Ағылшын тілі пәнін мектепте оқыту мен оған педагогтар даярлаудағы сабақтастық: «Қазіргі таңдағы ғылым мен білім» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. Шымкент, 2005. Б.136-138.
5. Оқытудағы жаңа технология негізінде жүзеге асырудағы кейбір мәселелер // Ізденуші. Шымкент, 2006. №1. Б. 129-135.

Аннотация: В данной статье будут определены и научно конкретизированы теоретические основы подготовки будущих учителей английского языка при подготовке будущих учителей английского языка; разработан методический комплекс проблем практического решения проблем освоения трудностей при изучении различных проблем, возникающих при использовании инновационных технологий в учебном процессе; содержание подготовки будущих учителей английского языка в высших учебных заведениях определяется методами, подходами к реализации через инновационные технологии, то повышается их профессиональный уровень, повышается результативность решения возникающих психологических проблем, так как это свидетельствует об эффективности подготовки специалистов иностранного языка в вузе.

Также рассмотрены психологические проблемы, возникающие при подготовке будущих учителей английского языка с помощью новых инновационных технологий, теоретического и научно-методического обоснования, обобщения на практике, подготовки методико-научно обоснованных рекомендаций.

Ключевые слова: инновационная технология, методология, педагогическое мастерство, новая техника, научно-исследовательская работа, терминология, творческая работа, научно-теоретические аспекты.

Abstract: This article will define and scientifically concretize the theoretical foundations of training future teachers of English in the preparation of future teachers of English; developed a methodological set of problems of practical solutions to problems of mastering difficulties in the study of various problems that arise when using innovative technologies in the educational process; the content of training future English language teachers in higher education institutions is determined by methods and approaches to implementation through innovative technologies, which increases their professional level, increases the effectiveness of solving emerging psychological problems, as this indicates the effectiveness of training foreign language specialists in higher education.

Psychological problems that arise during the training of future English language teachers with the help of new innovative technologies, theoretical and scientific-methodological justification, generalization in practice, and preparation of methodological and scientifically based recommendations are also considered.

Keywords: innovative technology, methodology, pedagogical skills, new technology, research work, terminology, creative work, scientific and theoretical aspects.